

фінансових вливань в реальний сектор одним з найбільших і, по суті, єдиним з таких джерел, є банківське кредитування. Проте отримати необхідні ресурси в банківських установах досить проблематично, особливо під нові бізнес-проекти або за несприятливої економічної кон'юнктури, також переважна більшість банківських кредитних програм передбачають значний початковий внесок для отримання потрібної суми чи наявності майна застави. Доволі часто господарюючі суб'єкти не мають у розпорядженні достатніх сум для отримання кредитних ресурсів, проте інвестицій потребують вже зараз. У цьому разі прийнятними для таких суб'єктів стають операції з фінансового лізингу.

В Україні нормативне регулювання ринку фінансового лізингу здійснюється на основі таких законодавчих актів:

- Цивільного кодексу України (глава 58, параграф 6) [11];
- Господарського кодексу України (параграф 5) [12];
- Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг України» [13];
- Закону України «Про фінансовий лізинг» [14];
- Податкового кодексу України [15].

Згідно з Господарським кодексом України, лізингом називають господарську діяльність, спрямовану на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений термін майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [12].

Об'єктом лізингу може бути як нерухоме, так і рухоме майно, призначене для використання в якості основних фондів та не заборонене законом до вільного обігу на ринку.

Залежно від особливостей здійснення лізингових операцій лізинг може бути двох видів: фінансовий та оперативний.

У межах даного дослідження нас цікавить саме фінансовий лізинг, тому звернемося з метою трактування його сутності до Податкового кодексу України – фінансовий лізинг (оренда) – господарська операція, що здійснюється фізичною або юридичною особою і передбачає передачу орендарю майна, яке є основним засобом згідно з цим Кодексом і придбане або виготовлене орендодавцем, а також усіх ризиків та винагород, пов'язаних з правом користування та володіння об'єктом лізингу [15].

У цьому ж кодексі наводяться умови, наявність однієї з яких є необхідною для того, щоб угода оренди вважалася фінансовим лізингом, зокрема:

- об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менш як 75 % його первісної вартості, а орендар зобов'язаний на підставі лізингового договору та протягом строку його дії придбати об'єкт лізингу з

наступним переходом права власності від орендодавця до орендаря за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі;

– балансова (залишкова) вартість об'єкта лізингу на момент закінчення дії лізингового договору становить не більш як 25 % первісної вартості ціни такого об'єкта лізингу;

– сума лізингових платежів з початку строку оренди дорівнює первісній вартості об'єкта лізингу або перевищує її;

– майно, що передається у фінансовий лізинг, виготовлене за замовленням лізингоотримувача (орендаря) та після закінчення дії лізингового договору не може бути використаним іншими особами, крім лізингоотримувача (орендаря), виходячи з його технологічних та якісних характеристик [15].

Отже, у сучасних умовах фінансовий лізинг – це проста та ефективна фінансова схема, яка поєднує інтереси власників фінансового капіталу та господарюючих суб'єктів; це успішна форма взаємодії банківських структур з реальним сектором економіки.

За даними Leaseurope, організації, до складу якої входять 46 асоціацій, що представляють 34 європейські країни (у т. ч. Українське об'єднання лізингодавців) [16], у 2010 р. загальний об'єм нових укладених лізингових договорів в країнах Європи дорівнював 224,0 млрд. євро (такий об'єм угод забезпечив середній приріст по Європі у 4,6 %). Що стосується України, у 2010 р. було укладено лізингових угод лише на 0,47 млрд. євро (загальна вартість угод у країнах Центральної та Східної Європи – 16,1 млрд. євро [1]).

Проте, співставлення обсягів лізингових угод у розрізі окремих країн є не зовсім коректними, обмеження для такого порівняння виникають внаслідок достатньо різного рівня розвитку економік таких країн. Доречніше в таких випадках проаналізувати темпи приросту обсягів нових укладених угод фінансового лізингу та рівня проникнення лізингу в економіку (табл. 1, 3).

Таблиця 1

Темпи приросту нових угод за різними типами активів у 2010 р.
(по регіонам)

Країна / Регіон	Загалом	Обладнання	Нерухомість
Великобританія	-2 %	-2 %	0
Австрія, Бенілюкс та Швейцарія	1 %	0	12 %
Центральна та Східна Європа	2 %	4 %	-17 %
Італія	5 %	2 %	11 %
Німеччина	4 %	1 %	124 %
Скандинавські країни	6 %	7 %	-50 %
Франція	9 %	7 %	19 %
Греція, Португалія та Іспанія	11 %	20 %	-12 %
Україна	108 %	н/д	н/д
Росія	130 %	н/д	н/д

Джерело: складено автором на основі [1].

Із наведених показників очевидно є практично відсутня динаміка росту угод фінансового лізингу в розвинутих країнах, тоді як ринки України та Росії продемонстрували в 2010 році практично дворазове зростання порівняно з попереднім періодом. Доцільно зробити припущення, що у розвинутих країнах сегмент небанківських фінансових послуг є вже практично насиченим послугами фінансового лізингу й значного росту в майбутньому очікувати не доведеться. Лізингодавці з метою отримання додаткових обсягів надходжень змушені звернути увагу на ринки пострадянських країн, які через ряд причин, насамперед – значний знос обладнання, мають значний потенціал для подальшого розвитку лізингу на теренах цих країн (табл. 2).

Таблиця 2

Місце європейських лізингових компаній у Топ-20 гравців ринку лізингу України та Росії

Компанія	Місце в рейтингу лізингових компаній 2011 р.		
	Україна	Росія	Європа
ВТБ Лізинг	1	1	-
ВАВ Лізинг	11	2	-
ТрансФин-М	-	6	31
Газпромбанк Лізинг	-	9	39
Europlan	-	11	37
Raiffeisen-Leasing GmbH	2	17	19
Deutsche Leasing	-	18	5
ING Lease	3	-	9
UniCredit Leasing	4	-	4
Volkswagen Leasing GmbH	8	-	2

Джерело: складено автором на основі [17, 18, 19].

Показники щодо глибини проникнення лізингу в економіку наведені у табл. 2. Для розвинутих країн Європи цей показник у 2010 році становив у середньому 2 %, у той час як в Україні він перебував на рівні 0,5 %. Таким чином, очевидно, що економіка України ще дійсно має значний потенціал для розвитку фінансового лізингу.

Таблиця 3

Вартість укладених договорів фінансового лізингу в країнах Європи у 2010 р., млрд. євро

Країна	Вартість	ВВП (в євро)	Частка лізингу у ВВП, %
Німеччина	43,8	2440	1,8 %
Франція	36,4	1909	1,9 %
Великобританія	34,9	1686	2,1 %
Італія	29,8	1531	1,9 %
Австрія, Бенілюкс та Швейцарія	24,6	1647	1,5 %

Скандинавські країни	21,3	836	2,5 %
Греція, Португалія та Іспанія	17,0	1429	1,2 %
Україна	0,5	102	0,5 %
Росія	18,0	1114	1,6 %

Джерело: складено автором на основі [1].

У рамках дослідження також доцільно розглянути галузевий розподіл діючих договорів фінансового лізингу в Україні. Звернемось до статистичної звітності Державної служби статистики України [20], зокрема нас цікавить інформація щодо обсягів необоротних активів господарюючих суб'єктів за видами економічної діяльності. Виходячи з офіційних показників, розрахований ступінь зносу основних виробничих фондів провідних галузей наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Ступінь зносу виробничих фондів провідних галузей економіки України у 2010–2011 рр., %

Назва галузі	Роки, %	
	2010	2011
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	35,70	37,33
Промисловість	59,94	60,70
Будівництво	46,19	46,51
Діяльність транспорту та зв'язку	86,68	95,24

Джерело: складено автором на основі [1].

Аналіз отриманих показників засвідчив, що найбільш критичні значення характерні для галузі транспорту й зв'язку – 95 % за підсумками 2011 року, проте й інші галузей мають високий рівень зносу основних фондів: у промисловості цей показник складає майже 61 %, у будівництві – 47 %, у сільському господарстві – 37 %.

Якщо порівняти отримані дані з галузевим розподілом договорів фінансового лізингу (табл. 5), то в цілому спостерігаємо відповідність: транспортна галузь, маючи нагальну потребу в оновленні свого виробничого фонду є також найбільшим споживачем послуг фінансового лізингу в Україні. Далі йдуть сільське господарство та будівництво. Показник споживання послуг фінансового лізингу промисловості становить у загальній сукупності лише 3 %, при зношеності основних засобів у 61 %. Отже лізингові компанії мають звернути увагу, в першу чергу, саме на галузі промисловості, які є значними потенційними споживачами їх послуг.

Таблиця 5

Розподіл вартості чинних договорів фінансового лізингу в Україні за галузями у 2010 та 2011 рр., млн. грн.

Галузь	2010		2011	
	Сума	%	Сума	%
Будівництво	2520,4	8,0 %	10119,6	8,0 %
Добувна промисловість	345,9	1,0 %	1452,7	1,0 %
Легка промисловість	81,7	0,3 %	384	0,0 %
Металургія	336,6	1,0 %	589,3	0,0 %
Машинобудування	148,1	1,0 %	1081,9	1,0 %
Сільське господарство	3966,2	13,0 %	17232,6	14,0 %
Сфера послуг	1526,4	5,0 %	6631,8	5,0 %
Транспорт	18123,3	59,0 %	74434,6	61,0 %
Харчова промисловість	415,9	1,0 %	1665,9	1,0 %
Хімічна промисловість	87,7	0,3 %	366,8	0,0 %
Інші	3011,9	10,0 %	11137,2	9,0 %

Джерело: складено автором на основі [21].

Кардинально інша ситуація з основними споживачами фінансового лізингу в Європі (рис. 1). Найбільша частка припадає на сферу послуг (47 %), що й не дивно для постіндустріальних країн. На другому місці за обсягом укладених угод фінансового лізингу знаходиться промисловість (26 %), при цьому попит формують переважно високотехнологічні галузі, де є ризик морального старіння обладнання, а оновлення основних фондів відбувається досить швидко. Це відображається і на середніх термінах дії угод лізингу (табл. 6).

Рис. 1. Основні споживачі фінансового лізингу в Європі у 2010 р.

Джерело: складено автором на основі [1].

Щодо поділу існуючих договорів фінансового лізингу за термінами дії, то найбільшим попитом користуються середньострокові договори лізингу, як в Європі, так і в Україні (табл. 6).

Таблиця 6

Вартісний розподіл діючих договорів фінансового лізингу за строком дії у 2010 р.

Термін договору	Країни Європи	Україна
Менше або дорівнює 2 рокам	9 %	8 %
2–5 років	73 %	41 %
5–10 років	14 %	49 %
Більше 10 років	4 %	2 %

Джерело: складено автором на основі [1, 12].

Основним чинником, що стримує розвиток лізингу сьогодні в Україні, є насамперед, податкова політика, зокрема режим оподаткування щодо лізингової діяльності занадто дискримінаційний, порівнян з банківською діяльністю. Серед інших проблем можна назвати обмеженість довгострокових фінансових ресурсів на внутрішньому ринку, несформованість на загальнодержавному рівні політики щодо перспектив розвитку сектору фінансового лізингу та інші.

Висновки. Фінансовий лізинг є гарною альтернативою класичному банківському кредитуванню й може стати особливо привабливим для малого та середнього бізнесу. Аналіз сучасного стану розвитку вітчизняного ринку фінансового лізингу свідчить про значний його потенціал на відміну від європейського. Поступово на українському ринку основними гравцями стають саме європейські лізингові компанії. Перегляд податкової політики у розрізі надання податкових преференцій суб'єктам господарювання, які звертаються до послуг фінансового лізингу, здатний стати потужним поштовхом до швидкого розвитку цього ринку, а відтак і опосередковано вплинути на зростання реального сектору економіки.

Список використаних джерел

1. Leaseurope: Key facts and figures 2010 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.leaseurope.org/uploads/documents/FF_Leaseurope_2010.pdf - Title from the screen.
2. Березовська О.Р. Визначення сутності лізингу та оцінка його використання в економіці України [Електронний ресурс] / О.Р. Березовська // Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю. – 2012. – № 2 – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2012_2/183.pdf – Заголовок з екрану.
3. Грабельська О.В. Лізинг: класифікація та ефективність застосування [Електронний ресурс] / О.В. Грабельська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – № 704. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2011_704/14.pdf - Заголовок з екрану.
4. Данілова Л.І. Особливості фінансового лізингу як інвестиційного інструменту в Україні [Електронний ресурс] / Л.І. Данілова, Л.Д. Буряк, М.В. Бутова, О.В. Мельник, Н.П. Сиволапенко // Фінанси, облік і аудит. –

2010. – № 15 – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Foa/2010_15/15_06.pdf – Заголовок з екрану.
5. Журба І.О. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва підприємств АПК [Електронний ресурс] / І.О. Журба, Б.О. Белов // Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю. – 2012. – № 2 – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2012_2/162.pdf – Заголовок з екрану.
6. Величко Т.Г. Лізинг як інвестиційний механізм модернізації матеріально-технічної бази підприємств АПК [Електронний ресурс] / Т.Г. Величко // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 163 – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/163/knp163_10-12.pdf – Заголовок з екрану.
7. Ярошевич Н.Б. Переваги та недоліки лізингу як виду кредитування засобів виробництва в Україні [Електронний ресурс] / Н.Б. Ярошевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19.5 – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/19_5/241_Jaroszewycz_19_5.pdf – Заголовок з екрану.
8. Захожай К.В. Фінансовий лізинг як форма залучення інвестиційних ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / К.В. Захожай, А.О. Ляшанов // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2011. – № 32. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_32/Zahoj.pdf – Заголовок з екрану.
9. Горбатенко О.А. Проблеми та перспективи розвитку лізингових відносин в Україні [Електронний ресурс] / О.А. Горбатенко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2010. – № 3 (54) – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Gorbatenko.pdf – Заголовок з екрану.
10. Даудова Г.В. Фінансовий лізинг як перспективна форма інвестування бюджетної сфери [Електронний ресурс] / Г.В. Даудова // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1 – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/znpnudps/2010_1/pdf/10dgvgl.pdf – Заголовок з екрану.
11. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/> – Заголовок з екрану.
12. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/> – Заголовок з екрану.
13. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> – Заголовок з екрану.
14. Закон України «Про фінансовий лізинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80> – Заголовок з екрану.

15. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/> – Заголовок з екрану.
16. Leaseurope: about us [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.leaseurope.org/index.php?page=about-us> - Title from the screen.
17. Рейтинг лізингових компаній за результатами 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.leasing.org.ua/ua/rating/2011/> – Заголовок з екрану.
18. Рейтинг лизинговых компаний на 1.01.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.all-leasing.ru/leascompany/rating.php> – Заголовок з екрану.
19. Ranking of Top European leasing companies 2011 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/ranking/Leaseurope%20Ranking%20Survey%202011.pdf> - Title from the screen.
20. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/> – Заголовок з екрану.
21. Підсумки діяльності лізингодавців за 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.leasing.org.ua/files/content/2010-2011_ukr.pdf – Заголовок з екрану.

Подано до редакції 17 жовтня 2012 року

Левченко В. П.

Развитие финансового лизинга Украины в разрезе общего Европейского рынка

В статье проанализировано уровень развития украинского рынка финансового лизинга в разрезе его основных показателей. Произведено сравнение результатов деятельности украинского рынка лизинга с общеевропейским. Исследовано потенциал дальнейшего развития лизинга в Украине.

Ключевые слова: лизинг, финансовый лизинг, рынок небанковских финансовых услуг, аренда, Leaseurope.

Levchenko V.P.

Development of financial leasing of Ukraine in the context of the common European market

In this article the main indicators of development of the Ukrainian leasing market are analyzed. The author compares the results of functioning of the European and Ukrainian leasing markets. The potential of the domestic financial leasing growth is studied.

Key words: lease, financial lease, non-banking financial services, rent, Leaseurope.

Левченко Валентина Павлівна – кандидат технічних наук, доцент, член Нацкомфінпослуг.

УДК 336

Лосіхін О.О.

РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВИХ ТАРИФІВ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В ЄВРОПІ

У статті розглянуто питання регулювання страхових тарифів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних засобів у Європі та деяких інших країнах, фундаментальні основи страхування та методики визначення страхових премій.

Ключові слова: *цивільно-правова відповідальність, автотранспортний засіб, бонус-малус, страхування, страхова премія.*

Постановка проблеми. У більшості країн Європи законодавчі акти про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних засобів ґрунтуються на конституційних правах громадян на законодавчий захист життя та майнових прав від протиправних або інших дій третіх осіб. У нашому розумінні, з позиції інтересів пересічного громадянина, у тому числі й власника транспортного засобу, основою обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є надання високоякісної страхової послуги із забезпеченням європейського рівня врегулювання страхових випадків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних засобів зробили такі українські вчені, зокрема, В.Д. Базилевич, І.А. Габідулін, О.О. Гаманкова, І.С. Іванюк, М.С. Клапків, В.В. Корнеєв, М.П. Лутак, С.С. Осадець, Р.В. Пікус, В.С. Приходько, Д.П. Расшивалов, Т.А. Ротова, Я.П. Шумелда, а також закордонні науковці, а саме: Є.В. Коломін, Ж. Лемер, А. Манес, Л.А. Орланюк-Малицька, П. Мюллер, А.П. Плешков, А.І. Предкальн, Ю. Рантала, К.Є. Турбіна, В.В. Шахов, О.А. Циганов, А.І. Худяков, Р.Т. Юлдашев та ін.

Віддаючи належне їх напрацюванням, варто зауважити те, що ряд питань залишається недостатньо дослідженим з погляду і теоретико-методологічних засад, і конкретних практичних заходів щодо діяльності на страховому ринку одночасно з тими реальними економічними процесами, що супроводжують таку діяльність. Особливо це стосується питань регулювання ціноутворення.

Мета статті. Метою статті є виявлення проблемних питань, з'ясування можливих напрямів й обґрунтування заходів, спрямованих на удосконалення регулювання страхових тарифів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних засобів на основі досвіду країн Європи.

Виклад основного матеріалу. За обсягами надходження страхових платежів серед всіх видів страхування відповідальності, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних